

THE HUMOUR IN DADA'S CONCEPTION

Elena Monica Baci

PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: Tzara's legendary laugh signifies the deep adhesion of human with the existence, the refuse of stable values, detachment and skepticism. By the joy of scandal, the joy of having nothing to lose, to regret, the complete joy of living without constraint, translated by buffoonery, absurd and grotesque, Dada wanted to talk to the world about himself, raising the laugh to the rank of culture.

Keywords: humour, freedom, sense by nonsens, dada, joy

Umorul va permite tinerilor dadaişti să strige cu voce tare negarea societăţii burgheze, provocarea, îndoiala şi distrugerea logicii, o soluţie posibilă pentru ca arta să se vindece dar şi omul. Umorul nu este contagios şi deseori ironia se transformă în autozeflema: Tzara se autointitulează "Idiot, farseur, fumeur", Piccabia, "canibale loustique, raté", pentru că dada doreşte revolta în lumea artistică şi să împrăştie virusul în cât mai multe domenii artistice.

În anul 1950 pe data de 3 februarie într-un interviu acordat lui Georges Charbonnier, pe canalul naţional de televiziune în emisiunea „Incompatibilitatea umorului”, Tzara explică ce reprezintă umorul pentru el :

” După mine, umorul este o atitudine în faţa vieţii care indică insuficienţa mijloacelor noastre statice în raport cu schimbarea lumii. Umorul poate să fie o armă inteligentă. De exemplu, astăzi, dacă acceptăm cu mare lejeritate eventualitatea unui nou război, umorul ar putea ţine loc de memorie [...] În acest sens apelează întotdeauna la uman şi la acţiune în detrimentul fixităţii lucrurilor. El este un element corector în orice teorie şi o referinţă constantă a omului aşa cum se manifestă în viaţa cotidiană, aşa cum îşi explică viaţa trăind. Toţi oamenii sunt sensibili la umor, Fără umor viaţa nu ar fi de trăit şi aş spune acelaşi lucru şi despre poezie”.

Umorul este o preocupare constantă a autorului așa cum remarca și Fachereau ” umorul a fost tot timpul marea preocupare a lui Tzara ca modalitate de a pune la îndoială lumea ”¹, însă după părerea noastră umorul lui nu se limitează doar la acest lucru, ci el se pliază și se confundă cu viața însăși, devine un fel de sinonim cu viața .

Tzara era interesat de componenta umană a umorului, pentru că el reprezenta o parte activă în permanentă schimbare a omului, alături de toate elementele care-i alcătuiesc viața zilnică : ”on verra naître dis-je , une nouvelle lumière qui se nichera dans la lumière, une force inséparable de tout acte humain, l’humour. Issu de la contrediction des sentiments, il exercera à son tour sur la thèse et l’antithèse qui l’ont constitué une action qui seule leur donnera un sens valable en les liant et les changeant dans leur essence .”²

Autorul vorbește în volumul *Grains et Issues* în primul rând de umorul care reiese din contradicția sentimentelor, din alăturarea termenilor opuși (oximoronic) care ” par l’insolite accouplement non prévu dans des dictionnaires degranit, sont susceptibles de prendre la teinte nouvelle d’un sens ou d’une perte de sens selon le principe du débordement d’un liquide en état d’ébullition et des changements de nature qui se produisent à l’intérieur de celui-ci. L’humour est la revanche de l’individu en butte aux traquenards de ses limites.”³

Marele regret al autorului, exprimat tot într-un interviu acordat lui Georges Charbonnier în 1959 nu este neapărat acela că mișcarea s-a stins ci faptul că ”și-a pierdut umorul”. Noua generație de poeți căutau după părerea sa rapidă ascensiune uitând cât de important este exercițiul poeziei, scoțându-și astfel în evidență naivitatea și concluzionează că nu le-ar strica puțin umor”. Umorul pe care-l ”visează” autorul este descris de el însuși ca fiind unul eliberator, măsurabil în propriile unități, măsurabil în ceea ce este definibil, unul care va permite manifestărilor științei să trăiască cu omul, pentru el, intim legat de viața sa de zi cu zi și de modul său de cunoaștere.⁴ Câteva modalități de realizare a umorului în viața de zi cu zi autorul le extrage din dragoste, conștiință, suprimarea ordinii numerelor, transparență, tranziția omului de la statutul prenatal la dispariția conștiinței, concluzionând ca ar putea exista totuși ”o crăpătură în cadru.”

¹ Serge Fachereau, *Expressionnisme, dada, surrealisme et autres ismes*, Ed. Denoel, Paris, , 1967, p.337 în traducerea noastră

² Tristan Tzara, op.cit, III, P.51

³ Tristan Tzara, *Grain et Issues, Poésies complètes*, Op.Cit, p.801

⁴ Ibidem

Tzara a dat definiția umorului în perioada Dada ca fiind negativitate dotată de o putere de metamorfoză structurală între gândirea dirijată și cea non dirijată pentru că : ”umorul își negă și distruge propriile obiecte stabilind coincidențe între necesitatea naturală și cea umană”⁵, sentimentul absurdului și a dezgustului fiind temperat de umor. Observăm la Tzara spre deosebire de dadaștii germani de exemplu Richter, Arp, Schwitters, o latură puțin mai jovială, imprimată de un umor sau autoironie care imediat ne trimite cu gândul la originile românești ale autorului, Tzara iubind jocul, bufoneria chiar limbajul este necondiționat, spontan, instabil și paradoxal capabil să redea sensul prin non sens.

Dacă dadaismul se folosește de umor ca armă de distrugere, suprarealiștii îl vor utiliza pentru scandal și polemică, Breton interesându-se despre funcționarea acestui mecanism din lucrările lui Freud . ”O revoltă superioară a spiritului ” așa cum l-a denumit Breton⁶, umorul își va găsi locul în manifestările ulterioare în special în poezie ”Jacques Prevert și în cateva producții scrise ,Robert Desnos inventează ”Le club des buveurs de spërme” în La Liberté ou l’amour, 1927, cinemaul și romanele colaj ale lui Max Ernst le ilustrează în egală măsură”⁷

Ironia este un joc de suprafață care presupune un al doilea plan subtil iar jocul lui Tzara este unul serios ce atinge în profunzimea actului poetic pe care-l reînnoiește neconținut printr-o metamorfozare a materiei verbale. Umorel, scandalul și negarea odată bifate trebuiau ”degajate perspectivele necesare pentru a reda omului capacitatea de a se simți liber”.

Scandalurile menite să șocheze publicul burghez reprezintă doar o față a subversiunii pe care Tristan Tzara dorește să o declanșeze în lumea occidentală; cealaltă față a acestei subversiuni este constituită din celebrarea unei alte vieți, mai bună, accesibilă prin imitația modelelor primitive. Puterea de scandal este în continuare susținută de credința într-un viitor mai luminos. De la glumă Dada trece într-un alt registru al batjocoririi, un adevărat joc de masacrul, un umor negru la care publicul poate răspunde cel mult cu o grimasă care însă anulează scleroza spiritului.

⁵ Pascaline Mourier –Casille, *Chiasme optique*, În Cahiers du centre de recherche sur le surréalisme Chassé Croisé Tzara-Breton, Melusine XVII, 1996,p 230

⁶ Andre Breton, *Position politique du surréalisme* , ed. Sagittaire, Paris, 1935, p.22

⁷ Paul Aron și Jean Pierre Bertrand, *Les 100 mots du surréalisme*, ed. PUF, Paris, 2010, p. 60

Bibliografie

1. Tzara Tristan, *Omul Aproximativ, Dada și Lampisterii*, Versiuni românești prefăta, și note de Ion Pop, Edit. Univers, București, 1996
2. Tzara Tristan, *Conference sur Dada*, Oeuvres Completes, I
3. Boldea Iulian, *Reprezentări ale imaginarului în avangarda poetică românească*, Studia Universitatis Petru Maior, 2009
4. Boldea Iulian, *Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Editura Aula, Brașov.
5. Mourier –Casille Pascaline, *Chiasme optique*, În Cahiers du centre de recherche sur le surréalisme Chassé Croisée Tzara-Breton, Melusine XVII, 1996
6. Breton Andre, *Position politique du surrealisme*, ed. Sagittaire, Paris, 1935
7. Bertrand Jean Pierre și Paul Aron, *Les 100 mots du surrealisme*, ed. PUF, Paris, 2010
8. Fachereau Serge, *Expressionnisme, dada, surrealisme et autres ismes*, Ed. Denoel, Paris, , 1967.